

فناونفر



استان همدان



پژوهشگاه

میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری / اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

بایگاه پژوهشی شهر ریخه همدان

مجموعه مقالات همایش یکروزه باستان‌شناسی بهار

(به مناسبت پاسداشت استاد مهدی رهبر)

سرشناسه: همایش نهاوند (۱۳۹۲: نهاوند)

عنوان و نام پدیدآور: مجموعه مقالات همایش یکروزه نهاوند (در پاسداشت استاد مهدی رهبر) / گردآورنده اسماعیل رحمانی و علی خاکسار [برگزار کننده میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان همدان]

مشخصات نشر: تهران: سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری: من: مصور، جلول، نمودار.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۵۳-۲۵-۰

قیمت: ۲۲۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیا.

موضوع: استان شناسی - ایران - شهرستان نهاوند - کنگره.

شناسه افزوده: رحمانی، اسماعیل، ۱۳۵۱، گردآورنده.

شناسه افزوده: خاکسار، علی، ۱۳۴۹، گردآورنده.

رده بندی شنگره: ۱۳۹۲ / ۵۵ / DSR

رده بندی دیویی: ۵۵ / ۰۰۱



اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان همدان



پژوهشگاه میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

مجموعه مقالات همایش یکروزه نهاوند (به مناسبت پاسداشت استاد مهدی رهبر)

گردآورنده: اسماعیل رحمانی، علی خاکسار

ویراستار فارسی: اسماعیل همتی ازندریانی

ناشر: سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری.

نظارت و اجرا: اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان همدان

طرح جلد: فردین چهاردولی

صفحه آرا: اسماعیل همتی ازندریانی

چاپ: گیتی

نوبت چاپ: اول

سال چ: ۱۳۹۲

شمارگان: ۳۰۰

بهاء: ۲۲۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۵۳-۲۵-۰

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست مجموعه مقالات



۱.....	تلاش به منظور شناسایی محل معبد لاتودیسه نهاوند (استاد مهدی رهبر)
۱۴.....	گاهنگاری شهرستان نهاوند بر اساس مدارک باستان‌شناسی (دکتر یعقوب محمدی فر)
۲۴.....	ساختارهای شهر نهاوند، از آغاز دوره اسلامی تا پایان دوره قاجار بر اساس آثار موجود و مدارک مکتوب (دکتر محمد ابراهیم زارعی)
۶۳.....	پژوهش‌ها و مطالعات باستان‌شناسی شهرستان نهاوند (اسماعیل رحمانی)
۷۱.....	بررسی باستان‌شناختی نهاوند - اساس متون تاریخی - اسلامی (مسلم جعفری‌زاده و دیگران)
۸۶.....	نهاوند، به سبب (دکتر حسین زرینی)
۹۱.....	نگاهی به زیارت فرهنگی دشت نهاوند و معرفی محوطه‌های شاخص آن در دوران مس سنگی (بهزاد بلمکی)
۱۱۱.....	برنامه پتروشیمی کاوش گورستان پارتی، تپه گلشن نهاوند (حسب اله رشیدیگی)
۱۲۰.....	تپه گیان: پژوهش‌های پیش‌سازمانی (دیگران)
۱۲۷.....	نقش محیط زیست معماری شهرسازی نهاوند (احمد حاج حسینی و دیگران)
۱۳۶.....	قلعه‌ی باستانی شهر نهاوند (سید محمد سلیم جعفری)
۱۴۳.....	بررسی باستان‌شناختی نقشه‌های تاریخی نهاوند (زینب قاسمی)
۱۵۲.....	پُل تاریخی زرامین (پُل علاقه یا پُل نرگس) (محمد جابجانبان و دیگران)
۱۶۵.....	نهاوند؛ مرکز فرهنگ یانیق در زاگرس مرکزی (آرتاک پوروی)
۱۷۸.....	نویافته‌های عصر مفرغ و آهن دشت نهاوند (آرتاک پوروی)
۱۹۳.....	نگاهی به سیر تاریخی شهرستان نهاوند (اسماعیل رحمانی و دیگران)
۲۰۳.....	تپه ازهری محوطه‌ای از عصر مفرغ میانی و جدید در شهرستان نهاوند (علی هزیری)
۲۱۱.....	یادداشتی درباره سفال ظریف منقوش دوره سلوکی / اوایل اشکانی (موسوم به معبد لاتودیسه در نهاوند (سجاد علی بیگی)
۲۲۷.....	حمام‌های شهر نهاوند بر پایه‌ی بررسی و مطالعات موردی باستان‌شناسی (خلیل الله بیگ محمدی و دیگران)
۲۴۰.....	نگرشی بر توسعه گردشگری شهرستان نهاوند از منظر جغرافیای طبیعی و فرهنگی (آله حیدری بابا کمال و دیگران)
۲۵۱.....	تحلیل معماری و گونه‌شناسی حمام حاج آقا تراب نهاوند (اسماعیل رحمانی و احمد ابراهیم)
۲۶۰.....	خدایان یونانی در نهاوند، تجلیگاه مذهبی دوران سلوکی (عیدرضا گودرزی)
۲۶۶.....	حفاظت و مرمت سکه‌های نقره‌ای لاتودیسه نهاوند با رویکرد بازخوانی و بازشناسی محلی (و حیدرضا اصلاحی)
۲۷۰.....	نگاهی نو از منظر باستان‌شناسی به تپه بزرگ شریف‌آباد، بررسی حدود عرصه و حریم آن (محمد سلیم جعفری و دیگران)
۲۸۴.....	حفاظت، مرمت و بازسازی تدفین مشکوفه از تپه باستانی گیان نهاوند (و حیدرضا اصلاحی و علی حسینی)
۲۹۵.....	جنگ نهاوند کلید گشایش فلات ایران (رضا یاری)
۲۹۹.....	"دودمان کارن (قارن)"، فرمانروایان در سایه (سامان توفیق کارن)
۳۱۵.....	در جستجوی معبد لاتودیسه در شهر لاتودیسه ایالت ماد/ نهاوند (ترجمه میثم نیکزاد)
۳۲۲.....	سرزمین نهاوند در گذار از پیش تاریخ به آغاز دوران تاریخی
۳۲۳.....	گیان، خَرخار، مادها (مهرداد ملکزاده)
۳۳۳.....	میراث فرهنگی، هویت سرزمین (بهرام توتونچی)
۳۳۴.....	زندگی‌نامه استاد مهدی رهبر

هیأت اجرایی



دبیر علمی همایش

اسماعیل رحمانی

کمیته علمی همایش

دکتر یعقوب محمدی‌فر

دکتر محمد ابراهیم زارعی

دکتر عباس مترجم

دکتر کاظم ملازاده

بهرام توتونچی

علی خاکسار

اسماعیل همتی ازندریانی

علی هژبری

پارسا ابراهیمی

دبیر اجرایی

احمد ترابی

اعضای کمیته اجرایی

ابراهیم جلیلی

محسن جانجان

مهدی آقاخانی

بهجت عباسی

سخن دبیر علمی



"ای بیستانشاسی"

خیز و شتاب کن

بار سفر به بند

پس کفش آهنین اندر پای

وانگه عصای آهنی اندر مشت

آغاز ز رمی که ندارد نهایی. "بخشی از سروده باستان شناس پیشکسوت سید محمود مرسوی"

جای بسی خشنودی است که دومین پاسداشت از اساتید گرامی حوزه باستان شناسی استان همدان در فاصله کوتاهی از همایش هگمتانه، بار به پاسداشت بزرگ مردی از باستان شناسی ایران و استادی مهربان اختصاص دارد که سال‌ها در دیار کهن نهانوند نقشی بزرگ در تحولات باستان شناسی و تاریخ این خطه دارد. استاد رهبر برای همگان نامی آشنا و دیرپاست. استاد رهبر با وجود سختی و حراهای بسیار، با نیتی ستودنی و تمدن‌دوران سلوکی را برپا داشته که اثرات و نتایج آن برای تمامی باستان شناسان و دانش‌پژوهان جاوده ماند. بر همگان روشن است، فعالیت‌های علمی و پژوهشی، آن هم در مین تراکم فشرده منازل مسکونی بافت تاریخی شهر نهاوند، سخت و دشوار است و استاد با پشتکار و خلاقیت و همت بلند، در حال گشودن روزنه‌های پر فروغی از باستان شناسی این خطه سلوکی است.

هم اندیشی در زمینه باستان شناسی و تاریخ و میراث کشور نهانوند، فرصتی را فراهم آورد تا اندیشمندان، پژوهشگران و صاحبان فکر و قلم، اوراق گلچینی از خرمن، گفته‌ها و ناگفته‌های این استان را در این دفتر گرد آورند. کنکاش در متون تاریخی تا بررسی و تحقیق در سفرنامه‌های سده‌های نوزدهم و بیستم بخش از متون مکتوب را تشکیل می‌دهد. متون تاریخی، اشاره‌های اندکی به اوضاع سیاسی، اجتماعی، ابنیه و آثار تاریخی نهانوند دارد. در این سفرنامه‌ها و گزارش‌های سیاحتی تصویری از کاوش‌ها و حفاری‌های غیر مجاز نمایان می‌سازد. در سده‌های نوزدهم و اوایل قرن بیستم به دلیل کمبود منابع و اسناد، پژوهش‌های تاریخی بدست آمده از نهانوند از طریق حفاری‌های غیر مجاز و قاچاق وارد بازارهای ایران و جهان شده است. کاوش تیم علمی توسط گیشمن و کنتو نقطه عطف باستان شناسی نهانوند و ایران محسوب می‌شود. گرچه این کاوش به شیوه سنتی و ابتدایی انجام پذیرفته، انعکاس داده‌های سفالی آن تا دهه‌ها محل ارجاع منابع باستان شناسی بود. تحقیقات و بررسی‌های باستان شناسی یانگ و سایر همکاران باستان شناسی در منطقه همدان، کرمانشاه و لرستان، تأثیرات شگرفی بر نحوه بررسی‌ها و پژوهش‌های باستان شناسی برجای گذاشت. استاد رهبر در سال ۱۳۸۴ نخستین فصل کاوش‌های باستان شناسی شهر نهانوند را با هدف مکان‌یابی معبد لائودیسه آغاز و در ادامه در سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ این برنامه پژوهشی و علمی پیگیری نمودند. در سال‌های اخیر، با وجود فراز و نشیب‌ها، اوج فعالیت‌های باستان شناسی در همدان، در سه زمینه برنامه‌های بررسی و شناسایی آثار، گمانه‌زنی‌ها به منظور تعیین عرصه و حریم و کاوش‌های پژوهشی و علمی و ترمیم و احیای بناها به طور مستمر ادامه یافته است.

این همایش، در راستای اهداف پژوهشی کلان و میان‌مدت، با هدف ارج نهادن به مقام والای استاد رهبر و تقدیر از تلاش‌های ارزنده و استحقاق پژوهش‌های میدانی و نظری برگزار می‌گردد. پژوهش در جنبه‌های کاربردی تاریخ، فرهنگ و باستان شناسی استان همدان از رویکرد-های مرکز باستان شناسی اداره کل میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری می‌باشد که با نگاه مثبت و علمی مدیرکل محترم جناب آقای ایزدی، دور نمای روشنی را فرا راه ما قرار داد و این مسئولیت خطیر را بر عهده ما نهادند. آقای ترابی دبیر کمیته اجرایی، جزئیات برنامه‌ها را با استاد رهبر در میان نهادند و استاد نیز با گشادگی و مهربانی از این برنامه علمی - پژوهشی استقبال نمودند.

همچنان که پیشتر آمد، برگزاری این همایش در فاصله دو ماهه از همایش هگمتانه برپا می‌گردد. بنابراین در این مجال، امکان فراخون عمومی برای ارائه مقالات میسر نشد و بعد از جمع‌بندی نظرات مقرر گردید از پژوهشگران و صاحب نظرانی که در زمینه‌های باستان-شناسی، تاریخ و فرهنگ نهانوند فعالیت میدانی و مطالعاتی داشته‌اند، دعوت به همکاری به عمل آید. در این مسیر حمایت‌های معنوی

استاد بزرگوار از جمله جناب آقای یعقوب محمدی فر رئیس دانشکده هنر و معماری و همچنین تک تک عزیزان در هیأت علمی گروه باستان شناسی دانشگاه بوعلی سینا و دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان به عنوان اعضای هیأت علمی همایش و همچنین دانش-پژوهان و پژوهشگران، موجب پرباری و غنای علمی همایش گردید. برخود لازم می‌دانم صمیمانه از این عزیزان سیاستگزاری نمایم. افراد و اعضای ذیل در گرد آمدن مجموعه مقالات این همایش دخیل بودند: آقایان علی خاکسار، علی هزبری و اسماعیل همتی از ندریانی گردآوری مقاله‌ها و آقایان مهندس توتونچی و محمد رحیم رنجبران، با کمک‌های فکری و علمی بر کیفیت و نحوه مقالات ارائه شده نظارت داشتند. آقای ابراهیم جلیلی مسئول میراث فرهنگی نهاوند و همکاران ایشان در کمیته اجرایی و آقای سیدی تبار امین اموال فرهنگی در برپایی موزه تاریخ و فرهنگ شهرستان نهاوند زحمات شبانه‌روزی در برگزاری با شکوه چنین محفلی بر عهده گرفتند. سرکار خانم ناصر المعمار معاون گردشگری در اقامت و پذیرایی میهمانان همایش، سرکار خانم عباسی و فردین چهاردولی در بخش روابط عمومی، تبلیغات و اطلاع رسانی این رویداد بزرگ ایفای نقش نمودند. دستان بزرگ و پر محبت دیگری در برپایی همایش علمی باستان شناسی داشتند اما دست ما کوتاه و خرما بر نخیل. امید آن که ما را بر کاستی‌ها ببخشایند. از تمامی همکاران و عزیزان همراه، سال سبز و قدردانی دارم.

اسماعیل رحمانی

دبیر علمی همایش

پیشگفتار



آنچه که در خصوص علم باستان‌شناسی بایستی مورد توجه ویژه قرار گیرد نگرش مبتنی بر جغرافیای تاریخی آن منطقه است و بایستی عظمت هر منطقه را در تعامل انسان، طبیعت و آثار فرهنگی آن جستجو کرد، در این بین نقاطی که این سه مهم در آن رنگ و بویی جدی‌تر دارند و اهمیتی دو چندان می‌یابند.

بی‌شک کهن دیار نهاوند در هر حالت و در هر زمان یکی از نقاط مهم و صداآلوده پر رمز و راز ایران بزرگ است که به زیبایی اقامتگاهی برای راه‌های انسان زمان خویش با بهره‌مندی از طبیعتی بکر و غنی از آب و جنگل تا دشت و رودهای خروشان فراهم ساخته به بی‌آثاری از غنای فرهنگی این حضور پر صلابت بجا مانده، حیات این مروراید، همیشه به گواه تاریخ سرود یکدلی و یگانگی را در خویش زمان سروده و هنگام آرمیدن در آغوش اسلام عاشقانه گویش جان به اذان رستگاری سپرده و خواستگاه راد مردی و آمرزشی دیار الوند می‌ست، ابوذروار با ابوذرانش ایستادگی را تا قله شهادت به روانی رودهای خروشان سروده است.

آری اینجا نهادهای اسرارآمیز و پیرانه در انتظار دوستان پیر طریقت داناییست تا مهر سکوت از لب برداشته و سینه بگشاید و ناگفته‌های خویش بازگو نماید و خدایش از همه قدردان این دستان پر مهر است. امروز در این مجال گرد هم آمدیم تا قصه‌های رفته از یاد را راوی باشتیم و سپاس گویم.

سپاس گوینی دستانی که سخنان نه‌ایتگر ما و ماندن نهاوند است، نهاوند از لاندیسه تا گیان تلاش مجذبه استاد مهدی رهبر را هرگز فراموش نخواهد کرد. به احترام و به رسم نیاکانمان به تواضع برخیزیم تا بپایانده که نامش در این دیار ماندگار است. او برای ایران و برای نهاوند ایران عاشقی است و عاشق پیر سیری می‌کند پس به عشق این عاشقی باید عاشقانه قدردانش باشیم هر ایرانی بایستی دوست بدارد ایران و نهاوند را و در این راه یک دوست خواهد داشت استاد مهدی رهبر را.

علیرضا یزدی

مدیر کل اداره میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان همدان

دهم بهمن ۱۳۹۱